

Фонд «Меморіал убитим
євреям Європи»
Український центр вивчення
історії Голокосту

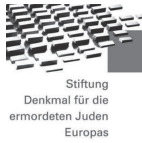
Stiftung Denkmal
für die ermordeten Juden Europas
Ukrainian Center
for Holocaust Studies

МІСЦЕ ПАМ'ЯТІ

жертвам німецької окупації
в Іванополі

MEMORIAL SITE

for the Victims of the
German Occupation in Ivanopil

Брошура присвячена пам'яті загиблих євреїв та ромів – жертв расової політики націонал-соціалістичної Німеччини у смт Іванопіль (до 1946 р. – с. Янушпіль) Чуднівського району Житомирської області. У 2019 р. у рамках міжнародного проекту «Захистимо пам'ять» у місця масового поховання ромів – які зазнавали знищення і чия доля багато десятиліть лишалася забутою – було встановлено інформаційну стелу.

This publication honors the memory of murdered Jews and Roma, who were the victims of National Socialist Germany's racial policies in Ivanopil (until 1946 – Yanushpil), a town in the Chudniv district of Zhytomyr oblast. In 2019, as part of the international project "Protecting Memory", an information stele was erected near the mass grave of Roma who were murdered and whose fate was forgotten for decades.

Фінансування проекту, зокрема цієї публікації, стало можливим завдяки підтримці Міністерства закордонних справ Німеччини.

Auswärtiges Amt

Both the project and this publication have been funded by the German Federal Foreign Office.

Автори

Д-р Світлана Бурмістр, Михайло Тяглий

Authors

Dr. Svetlana Burmistr, Mykhaylo Tyaglyly

Редакційна колегія:

Уве Ноймеркер
д-р Анатолій Подольський
д-р Ульріх Бауманн
Олександра Вроблевська
Божена Козакевич
Марія Гончаренко-Шуберт

Editorial board

Uwe Neumärker
Dr. Anatoliy Podolskiy
Dr. Ulrich Baumann
Aleksandra Wroblewska
Bozhena Kozakevych
Mariya Goncharenko-Schubert

Переклад
Марія Лозицька

Translated by
Marija Lozyska

УДК 341.485"20" (=411.16) (=214.58) (477.42-22Іва) (091)
Б91
ISBN 978-966-2726-88-6

© Світлана Бурмістр, Михайло Тяглий, 2019
© Stiftung Denkmal für die ermordeten Juden Europas, 2019
© Український центр вивчення історії Голокосту, 2019

ЗМІСТ/CONTENTS

Про проект «Захистимо пам'ять»/ About the “Protecting Memory” project.....	4/5
Жертви німецької окупації в Янушполі/Victims of the German Occupation in Yanushpil	8/9
Убивство євреїв у Янушполі/The Murder of the Jews in Yanushpil.....	8/9
Убивства на території цукрового заводу/ Murder at the Sugar Factory	10/11
Правосуддя і пам'ять/Justice and Remembrance.....	12/13
Ілюстрації/Illustrations.....	14/14

ПРО ПРОЕКТ «ЗАХИСТИМО ПАМ'ЯТЬ»

У період німецької окупації 1941–1944 років на території сучасної України під час масових розстрілів було вбито понад мільйон євреїв та понад 12 тисяч ромів. На території сучасної України знаходяться понад дві тисячі місць масових розстрілів. У віддалених ярах, лісах, посеред полів, у колишніх протитанкових ровах чи піща-

Місця проекту «Захистимо пам'ять»

ABOUT THE “PROTECTING MEMORY” PROJECT

During the German occupation, from 1941 to 1944, over one million Jews and more than 12 thousand Roma were murdered and hastily buried in mass shooting operations throughout the territory of what is today Ukraine. Estimates suggest there more than 2,000 mass shooting sites on the territory of contemporary Ukraine. In remote ra-

Map of the “Protecting Memory” project sites

них кар'єрах загони Вермахту, СС та поліція – часто за участі місцевого населення – знищували цілі громади.

Після війни багато з цих місць убивств канули у небуття. Офіційна радянська історіографія відмовлялася визнати євреїв та ромів як окремі групи жертв Другої світової війни. Коли за ініціативи тих, хто вижив і повернувся, встановлювалися скромні пам'ятні обеліски, вони мали бути присвячені «мирним радянським громадянам». Лише в 1990-х роках, у незалежній Україні, в багатьох місцях були встановлені пам'ятники, що вказували на етнічне походження жертв. Однак сотні масових поховань залишаються донині непозначеними, незахищеними та занедбаними.

Проект «Захистимо пам'ять» поєднує в собі заходи щодо архітектурного захисту та гідного облаштування масових поховань з історичною та педагогічною роботою. Історія єврейських та ромських громад та їхнього знищення презентується кількома мовами на інформаційних стелах. У рамках проекту «Захистимо пам'ять» були споруджені пам'ятники та інформаційні стели у 14 населених пунктах різних областей України, де під час німецької окупації 1941–1944 рр. масово загинули євреї, а також у трьох населених пунктах Житомирської області, де загинули роми.

Докладніше про проект можна дізнатися з вебсайту <https://www.erinnerungbewahren.de/uk/>

vines and forests, in the middle of fields, in former tank traps and sand quarries, Wehrmacht, SS, and police forces, supported by local auxiliary police and administrative offices, wiped out entire communities – often over the course of just a few days.

Many of these murder sites faded into obscurity after the war. For the few survivors, it was possible to remember their murdered family members, friends, and acquaintances only in private. Official Soviet historiography refused to recognize Jews as a distinct group of victims. When survivors or returnees were able to lay modest memorial stones, these had to be dedicated to “peaceful Soviet citizens”. Only in the 1990s – in independent Ukraine – were memorial stones stating the Jewish identity of the victims erected in numerous places. However, hundreds of mass graves remain unmarked, unprotected, and neglected.

The international project “Protecting Memory” works both to transform the neglected and forgotten mass graves of Jews and Roma into dignified places of remembrance and information points and to preserve the memory of the victims for the present and future.

Detailed information about the “Protecting Memory” project can be found here: www.erinnerungbewahren.de

ЖЕРТВИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ В ЯНУШПОЛІ (з 1946 р. – Іванопись)

Під час окупації, з липня 1941 р. до січня 1944 р., Янушпіль став місцем злочинів німців. У травні 1942 р. німецькі підрозділи вбили на окраїні села понад 800 єврейських дітей, жінок і чоловіків із Янушполя та навколишніх сіл тому, що вони були євреями. Єврейське життя в Янушполі було знищено. Через декілька днів німецькі та місцеві поліцейські на території цукрового заводу розстріляли, за різними даними, від 40 до 80 ромів (переважно жінок і дітей, а також декілька старших чоловіків). У Янушполі також убили радянських військовополонених та справжніх і підозрюваних політичних противників окупаційного режиму. У 2019 році в рамках проекту «Захистимо пам'ять» в Іванополі була встановлена інформаційна стела, присвячена пам'яті жертв німецької окупації в Янушполі.

УБИВСТВО ЄВРЕЇВ У ЯНУШПОЛІ

Упродовж століть у Янушполі жили українці, поляки, євреї та росіяни. Чисельність єврейського населення зросла з 32 осіб у 1765 р. до 1251 у 1897 р. (24 % загальної кількості жителів). Із кінця XIX ст. тут діяли синагога та школа «Талмуд-Тора». Під час радянізації у 1920–1930-х рр. єврейські та християнські релігійні заклади закрили. У 1939 р. тут проживали 721 єврей.

З німецькою окупацією Янушполя на початку липня 1941 р. почалися дискримінація, приниження та переслідування євреїв.

VICTIMS OF THE GERMAN OCCUPATION IN YANUSHPIL (from 1946 – Ivanopil)

Yanushpil became a site of German crimes committed during the occupation between July 1941 and January 1944. In May 1942, German units murdered more than 800 Jewish children, women, and men from Yanushpil and neighbouring localities on the outskirts of the village – because they were Jews. Jewish life in Yanushpil was eradicated. A few days later, German and local auxiliary forces shot between 40 and 80 Roma at the territory of the sugar factory, most of them women and children, but also several elderly men. Soviet prisoners of war as well as suspected and actual political opponents of the German occupation were also murdered in Yanushpil. In 2019, as part of the international project “Protecting Memory”, an information stele dedicated to the victims of the German occupation in Yanushpil was built in Ivanopil.

THE MURDER OF THE JEWS IN YANUSHPIL

Ukrainians, Poles, Jews, and Russians had been living in Yanushpil for centuries. The Jewish population increased from 32 in 1765 to 1,251 in 1897 (comprising 24 % of the total population). A synagogue and Talmud Torah school were established here at the end of the 19th century. The process of Sovietization in the 1920s and 1930s resulted in the closure of Jewish and Christian places of worship. In 1939 the village had 721 Jewish residents.

The exclusion, humiliation, and persecution of the Jews began with the German occupation at the beginning of July 1941. On 20 August

20 серпня 1941 р. айнзацгрупа С повідомила про розстріл 15 єврейських чоловіків. Більшість євреїв уже проживала у центрі населеного пункту або мусила туди переселитися. Було створено гетто, де євреї перебували під контролем районної поліції та виконували примусові роботи. Взимку 1941–1942 рр. євреї боролися з голодом. Чимало сімей були змушені жити разом у тісних приміщеннях. Дедалі більше євреїв із навколишніх населених пунктів утікали до Янушполя або їх змушували туди переселитися. У травні 1942 р. 80 єврейських чоловіків із Янушполя та околиць відвезли до робітничого табору на Лисій горі у Бердичеві, де більшість із них убили.

Зранку 29 травня 1942 р. місцева поліція, жандармерія і підрозділ есесівців із Бердичева зігнали євреїв разом. Людей, які кричали і плакали, вивели з міста до території розсадника дерев. Там євреїв змусили роздягнутися і розстріляли малими групами. Лише небагатьом євреям Янушполя вдалося пережити війну.

УБИВСТВА НА ТЕРИТОРІЇ ЦУКРОВОГО ЗАВОДУ

Янушпіль був центром однойменного району, а під час німецької окупації підпорядковувався Бердичівському гебітскомісаріату. Із 30–40 місцевих поліцейських тут сформували районний поліційний підрозділ, що перебував у розпорядженні німецької жандармерії. Разом із службовцями німецької поліції безпеки та СД із Бердичева цей підрозділ брав участь у вбивствах на території цукрового заводу.

У березні 1942 р. у Янушполі та на його околицях вони схопили понад 20 «радянських партійних активістів». На Великдень у квітні 1942 р. чоловіків відвели до цукрового заводу і розстріляли там на березі озера.

У травні 1942 р. поліція разом із декількома німцями схопила групу кочових ромів – переважно жінок, дітей і старих чоловіків. Їхні 4–5 возів стояли на околиці села Молочки. Ромів відвели до Янушполя і кілька днів тримали у в'язниці. Невдовзі після убивства євреїв, на початку червня 1942 р. ромів, які плакали та кричали, відвели

1941 Einsatzgruppe C reported the shooting of 15 Jewish men. Most of the Jews were already living in the village centre or were forced to move there – thus forming a ghetto. Here the Jews lived under the control of the rayon police and were deployed as forced labourers. In the winter of 1941–1942 the Jews had to contend with a lack of food, and groups of families had to live together in extremely cramped conditions. An increasing number of Jews from the surrounding villages fled to Yanushpil or were resettled there. In May 1942, 80 Jewish men from Yanushpil and the vicinity were taken to the «Lysa Gora» labour camp in Berdychiv, where most of them were murdered.

On the morning of 29 May 1942, the Jews were rounded up by local police, members of the gendarmerie, and an SS unit from Berdychiv. Then, screaming and crying, they were taken from the village to the tree nursery. Here, the Jews were forced to undress and were shot dead in small groups. Only a few Jews from Yanushpil were still alive at the end of the war.

MURDER AT THE SUGAR FACTORY

Yanushpil was the administrative centre of the rayon with the same name and, during the German occupation, was placed under the authority of the Berdychiv County Commissariat. Here, a rayon police unit consisting of around 30 to 40 local policemen was established and placed under the control of the German gendarmerie. Along with members of the Order Police and SD from Berdychiv, the police unit participated in the murders at the sugar factory.

In March 1942 they arrested more than 20 «Soviet party activists» in Yanushpil and the surrounding area. At Easter in April 1942, the men were taken to the sugar factory where they were shot at the lake-side.

In May 1942 the police, together with a number of Germans, captured a group of travelling Roma, most of them women and children, as well as some elderly men. Their four or five wagons were on the outskirts of the village of Molochky. The Roma were taken to Yanushpil where they were held in prison for several days. At the beginning of

до цукрового заводу. Поруч із могилою «партійних активістів» викопали ще одну яму. Тут ромів змусили роздягнутися та розстріляли малими групами. Того ж дня розстріляли двох молодих військовополонених, а також сім'ю Звягельських – чоловіка неєврейського походження, його дружину-єврейку та сина. Чимало людей, що мешкали неподалік, та робітники цукрового заводу бачили й чули те, що там відбувалося.

ПРАВОСУДДЯ І ПАМ'ЯТЬ

У 1944–1945 рр. радянська Надзвичайна державна комісія розслідувала злочини німців. У 1947 і 1948 рр. відбулися слідства щодо кількох колишніх районних поліцейських, які брали участь в арешті, охороні та вбивстві різних груп жертв. Деякі справи знову відкрили у 1980-х рр. 1987-го почалося розслідування діяльності колишнього поліцейського та перекладача німецького походження Ганса (Івана) Кампфа. У березні 1989 р. йому винесли смертний вирок.

Після війни навколо єврейського масового поховання спорудили дерев'яну огорожу. Починаючи з 1950-х рр. ті, кому вдалося вижити, намагалися спорудити пам'ятник загиблим родичам, але їм не давали дозволу. У вересні 1987 р. судово-медична комісія провела ексгумацію масового поховання у зв'язку з процесом Ганса Кампфа та нарахувала там 811 жертв. Після цього людські рештки повернули до могили, обгородивши її металевим парканом. Лише згодом, у квітні 1991 р. там було встановлено пам'ятний камінь.

Останки вбитих на території цукрового заводу перепоховали у 1960-х рр. у парку перед заводом та провели церемонію вшанування пам'яті. Тут уже була могила радянських солдатів, які під час визволення місцевості отримали поранення та померли в Янушполі. Під час перепоховання члени сімей змогли ідентифікувати убитих «партійних активістів». Жертви-роми залишилися невпізнаними. Щоб про них не забули, у 2019 р. було встановлено інформаційну стелу.

June, a few days after the murder of the Jews, the Roma were taken, crying and screaming, to the sugar factory. Another pit was dug next to the grave of the «party activists». The Roma were forced to undress here and were shot in small groups. The same day, two young prisoners of war were shot dead, along with the Zvyagelskiy family – a non-Jewish man with his Jewish wife and son. A number of local residents and sugar factory employees either heard or witnessed the event.

JUSTICE AND REMEMBRANCE

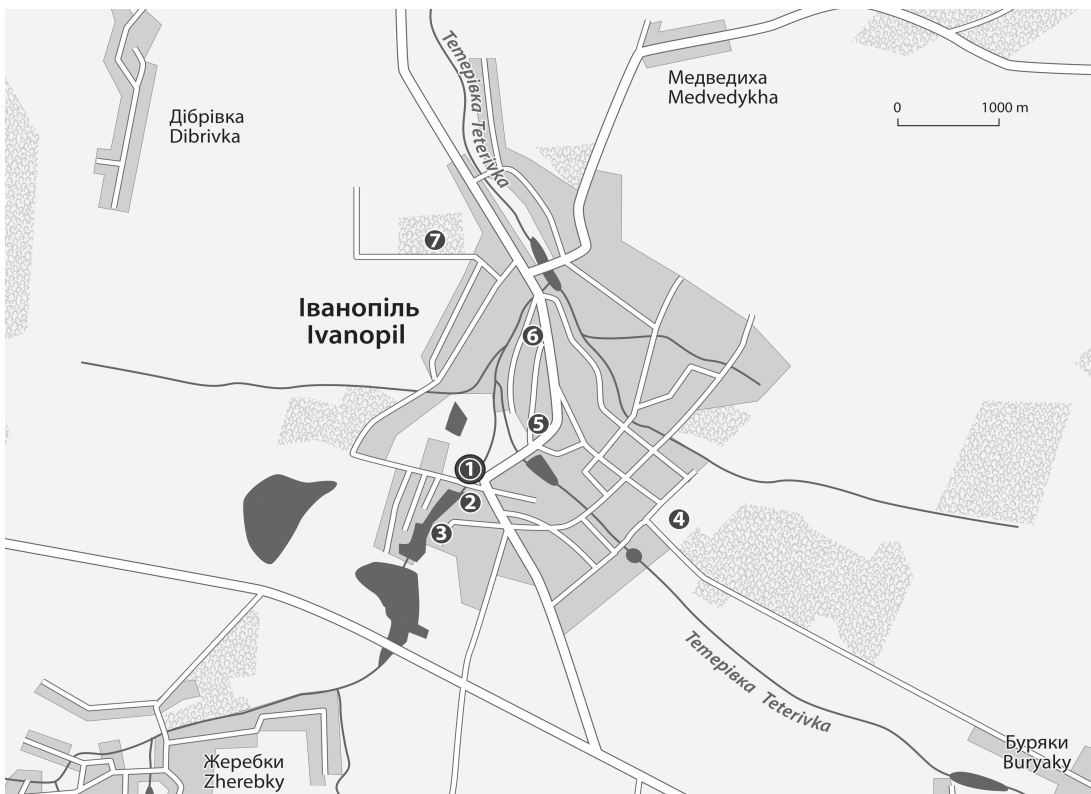
From 1944 to 1945 the Soviet Extraordinary State Commission carried out investigations into German crimes. In 1947 and 1948 proceedings were opened against several former rayon policemen who had been involved in the arrest, guarding or murder of various groups of victims. Some cases were reopened in the 1980s. In 1987 Hans (Ivan) Kampf, a former policeman and translator and ethnic German, was put on trial in Zhytomyr and sentenced to death in March 1989.

After the war a wooden fence was put up around the site of the Jewish mass grave. From the 1950s survivors had sought to erect a memorial to their murdered relatives, but they were denied permission to do so. In September 1987 a forensic commission exhumed the mass grave as part of the proceedings against Hans Kampf and counted 811 victims. The human remains were reburied and the grave was then protected by a metal fence. A memorial stone was not erected on the site until April 1991.

A public funeral service was held in the 1960s, at which the human remains of those murdered at the sugar factory were reburied in the park in front of the factory. There had already been a grave here for Soviet soldiers who had been wounded during the liberation of the area and died in Yanushpil. During the reburial, family members were able to identify the murdered «party activists». The Roma victims remained unidentified. Information stele was built in 2019 so that these victims are no longer forgotten.

ІЛЮСТРАЦІЇ/ILLUSTRATIONS

---

1 – Інформаційна стела про жертв німецької окупації. Пам'ятник солдатам Червоної армії. 2 – Цукровий завод. 3 – Приблизне місце вбивства ромів і комуністів. 4 – Пам'ятник на місці масового поховання євреїв. 5 – Колишній будинок тюрми. 6 – Братська могила воїнів-визволителів. 7 – Єврейське кладовище

1 – Information stele for the victims of the German occupation. Memorial to the soldiers of the Red Army. 2 – Sugar factory. 3 – Approximate site of the murder of Roma and Communists. 4 – Memorial next to Jewish mass grave. 5 – Former prison building. 6 – Mass grave of Soviet soldiers. 7 – Jewish cemetery

Семен Беккер, 1935 р. н., уникнув масового розстрілу завдяки тому, що його сім'ю попередили про небезпеку. Разом із матір'ю Розою та сестрою Ларисою переховувався у знайомих українців. Близько 30 членів його родини розстріляли 29 травня 1942 р. Потім разом із дядьком Абрамом (його дружина та діти спочатку сховалися, а згодом були виказані та розстріляні) вони втекли до лісу.

Semen Bekker, born in 1935, survived the mass shooting along with his mother Roza and his sister Larisa thanks to advance warning and being hidden by Ukrainian acquaintances. Around 30 of his relatives were shot dead on 29 May 1942. He fled into the forest with his mother, sister, and his Uncle Abram – whose wife and children had initially been hidden but were then betrayed and shot.

© USC Shoah Foundation, Semen Bekker, 1998

Рахіль Портна (Раїса Качанівська), 1924 р. н. Коли 29 травня 1942 р. в Янушполі всіх євреїв вигнали на вулицю, Рахіль разом із 12-річною сестрою спробували врятуватися. Під час втечі сестру застрелили. Рахіль ховалася у різних населених пунктах, а влітку 1943 р. приєдналася до партизанів. Усю її сім'ю вбили.

Rahil Portna (Raisa Kachanivska) was born in 1924. When all of the Jews in Yanushpil were driven out onto the street on 29 May 1942, Rahil attempted to escape with her twelve-year-old sister. Her sister was shot dead as she tried to flee. Rahil then hid in various villages and joined the partisans in summer 1943. Her entire family was murdered.

© Private, around 1977

27	Ярицин	С	Ю	1920	не
28	Ярицин	Ю	Ю	1930	не
29	Ратман	Э	М	1870	не
30	Волошин	Л	Ю	1912	н
31	"	"	Ю	1900	не
32	"	"	Л	1935	н
33	"	"	Л	1930	не
34	"	"	Л	1900	н
35	"	"	Л	1900	не
36	"	"	Л	1925	не
37	Ватний	М	Ю	1901	н
38	Ватний	Л	М	1912	не
39	Ватний	Л	М	1930	не
40	Ватний	М	Л	1925	н
41	Землеруб	М	Ю	1864	н
42	Землеруб	М	М	1902	не
43	Землеруб	С	М	1896	н
44	Землеруб	С	М	1870	н
45	Ярицин	С	М	1870	н
46	Троїницький	В	Ю	1885	н
47	Троїницький	К	С	1885	не
48	Вигоднер	Л	А	1883	н
49	Вигоднер	Б	А	1890	не
50	Вигоднер	М	Л	1921	н
51	Вигоднер	Я	Н	1926	не
52	Вигоднер	Л	Н	1919	не
53	Вигоднер	Я	Н	1915	не
54	Сельський	Я	Я	1927	н
55	Сельський	С	Я	1900	н
56	Сельський	С	С	1900	не
57	Сельський	С	Я	1933	н
58	Сельський	В	Я	1933	н
59	Чвнський	Л	М	1880	н
60	Чвнський	Я	Я	1883	не
61	Чвнський	Л	А	1921	н
62	Вайсман	Я	Я	1893	не
63	Вайсман	Я	М	1921	не
64	Вайсман	С	М	1924	не
65	Вайсман	С	М	1924	н
66	Чвнський	Л	А	1927	н
67	Вайсман	Р	М	1927	не
68	Злотин	Т	М	1899	н
69	Злотин	В	А	1900	не
70	Злотин	Л	Т	1930	не
71	Злотин	С	Т	1934	н
72	Тенделман	Л	М	1870	н
73	Тенделман	С	Л	1871	не

У звіті у квітні 1945 р. радянська Надзвичайна державна комісія оприлюднила імена 558 убитих євреїв (і одного чоловіка неєврейського походження, який прийняв смерть разом із дружиною та сином). Список документально підтверджує знищення цілих сімей. Згідно з даними комісії, в Янушполі загинули також 400 євреїв з інших населених пунктів, однак їхні імена невідомі.

In its investigation report dated April 1945 the Soviet Extraordinary State Commission listed the names of 558 murdered Jewish residents (and of one non-Jewish spouse, who died along with his wife and son). The list documents the extermination of entire families. According to the commission, 400 additional Jews from other localities were also murdered in Yanushpil, but they were not identified.

Деонізі́й Сові́нський біля могили ромів. У дитинстві він бачив, як ромів відвели до цукрового заводу й розстріляли на березі озера. У 1960-х рр. він був присутній на церемонії перепоховання ромів у парку.

Deonizij Sovynskij pictured by the Roma grave. As a child, he witnessed the Roma being taken to the sugar factory and shot by the lakeside. In the 1960s he attended the reburial of the victims in the park.

© Stiftung Denkmal für die ermordeten Juden Europas, Anna Voitenko

Цю будівлю районна поліція використовувала як в'язницю.

The rayon police used this building as a prison.

© Stiftung Denkmal für die ermordeten Juden Europas

Під час огляду території у квітні 1988 р. свідок показує місце, де розстріляли ромів.
During a site inspection in April 1988 an eyewitness points out the spot where the shootings of Roma took place.

© Архів управління СБУ Житомирської області

Пам'ятний камінь на єврейському масовому похованні встановили у 1991 р. У написі російською мовою не згадано про єврейське походження жертв: «На цьому місці 29 травня 1942 року понад 800 мирних жителів Іванополя стали жертвами німецького фашизму».

The memorial stone at the mass grave was erected in 1991. The Russian-language inscription does not mention the fact that the victims were Jewish: «This is where over 800 peaceful residents of Ivanopol fell victim to German fascism on 29 May 1942».

© Stiftung Denkmal für die ermordeten Juden Europas

ВІН СТОІТЬ ПО ТІЙ БІК ЗАВАНІ ЗАГРОЗИ. Обачні — два бачні внутрішні військ. Спаленість коптери, легко стрекоче сімю падема. І коли вскрине він кінця на обличчя Кампфа, стас вчидно, як воструєлого кого неопені вилщи. Рука тремтить.

Кампф слухав обвинувальний акт. З гуномовця чути рівний гомос голови судового засідання. Про те, за що призначено до кримінальної відповідальності Кампф, слухають не тільки присутні в залі будую культури цукровиків, а й на вулицях селища, на ярмарку. Гуномовця розставлено скрізь. Кампф яно не верується. Він забуває про те, що руками не можна торкатися залізної огорожі, кладе на неї руку і відсмикує назад.

За мого спиною хтось кашляє, видко, в долоню і тизко падає і з судом: — Хіби кого, гаде, ще тоді в залку посадили — не творив би лека.

А тим часом з уст голови судового засідання іде перелік имен розстріляних у дворі цукрозаводу в квітні 1942 року за укісто Кампфа. Пархоменко В. А. — колишній голова колгоспу з Малої Волиці, А. У. Слюсар — бригадир з С. Буринки, Б. А. Гудим — працівник Янушпольського райвідділу НКВД, С. Т. Заверуха — секретар колгоспу з с. Стетковичів, П. Я. Ковальчук — вчитель з Краснополя, В. А. Шиманський — секретар комсомольської організації з Трощі, М. П. Ковальчук — голова колгоспу з Горішки, А. А. Грицик — голова колгоспу імені Петровського з Іванополя, А. М. Карпачов — начальник Янушпольського райвідділення зв'язку, І. П. Смирнов — завідувач відділом Янушпольського райкому партії, Ч. А. Бонан — секретар Стетковичівського сільськогосподарського колгоспу.

1942 року особисту участь брали поліцаї Янмчук, Якушанський, Кампф і Ляшківчук.

Слідством доведено, що Кампф разом з іншими зрадниками в травні і липні 1942 року двічі брав участь у розстрілах мирних радянських людей європейської і циганської національності.

З обвинувального акту, 29 травня 1942 року поліцаїми Янушпольської райполції були затримані і згані до центру Янушполя 811 мешканця, а тому числі — діти, жінки, літні люди різного віку. Тут же Кампф, як переказує, оголошує, що всі вони будуть відправлені на промивання у друге місто. Потім колона преречени під коником поліцаї, в тому числі Кампф, була відновлювана для розстрілу на території кошиного садого розсадника у

яке чинив над людьми разом з іншими садистами.

Якщо Качанська не знає свого катюги, то Мусія Петрович Борейко, котрий піднявся на трибуну, добре пам'ятає, як поліцаї Ілько Янмчук з перекорешим обличчям, налитими кров'ю очима упрямився до хати і, вилізавшись, гукував до Борейковоє втічима, голови Маловолицького колгоспу Пархоменка:

— Пішли!

Той відказує, чобота, якого латає у цей час, звисає на ноги і пішов з хати попередку п'яного поліцаї.

— Більше він не повернувся, — каже Борейко. — А от звірі живуть.

І справді, чинало злочинців відсидіти строк і тепер зна-

вчи, В. С. Найдюк і Н. Д. Шумейко. Останній він себе на процесі зухвало. Маршал, а своє відсидів. Але варто було б йому не забувати, що Кампф теж «відсидів», та довелось повернутися на лаву підсудних.

Для інформації, Кампф Іван-Ганс Генрікович (він же Іван Андрійович) народився 1921 року в Чернігівщині. За національністю німець. Залишився на території, окупованій фашистами в с. Стетковичів Янушпольського району, нині Чуднівського. В грудні 1941 року зунав Батьківщину: перешов на бік ворога, добровільно пішов на службу до окупанта — вступив у Янушпольський районну поліцію переказуєчима. На ці посади прослужив до кінця грудня 1943 року. Кампф мав на озброєнні боєву гвинтівку і кобурну зброю, яку завжди носив при собі. Восени 1942 року прийшов курс Порубищенської школи поліції. Разом зі своїми господарями Кампф втік до Німеччини. Служив у німецькій армії, потрапив у полон до наших військ. Його судили за зраду Батьківщини. До арешту передчим процесом мешкав в с. Дельні Загора Іркутської області.

Свідчення і звинувачує П. С. Чирко. Вона ніби сьогодні бачить страшний ніч, коли свічкова палапа їхня хата.

— На горіцці, — каже вона, — сховався партизан і не хотів здаватися німцям і поліцаїм. Вони оточили хату. Переказує Кампф сказав мамі (Федорі Скажун), чоб вона поїзшла на горіцці і вмоїла партизана задатися. Вона пішла і повернулася, сказала що не вийде.

Чирко пам'ятає, як загорілася хата, як матір штовхнула в палаючу хату, як вони з сестричкою тремтіли з переліку на горді. Пролунав постріл — партизан Микола Чайковський кинувся з собою, а ворогові не здався. Потім Федору Іконівну Скажун били. Били вноє дорогу до поліції.

Свідчення дає 86-річна П. М. Сидорчук — двоюрідна сестра Миколи Чайковського.

— Тоді його було 29 років, — зазначає каже вона.

Вся родина Янмчуків з 20 років вивчала його рух і дія-

той час проходили біля саду. Бачив відомого Менделіса також і В. Погорьльчук, а потім чув від людей, що зустріли його поміт. Отже, доводи незалежні.

У свідченнях Раїси Качанської сказано про те, що в день розстрілу громадян європейської національності 29 травня 1942 року загинули вса її сім'я — четверо чоловік. Але, як стало відомо суду, тоді було розстріляно багато родичів і серед них сім'я: Я. П. Скрипника з 12 чоловік, Н. Ю. Аксенфельда (8 чол.), М. Ю. Броварника (9 чол.), М. Д. Ватика (26 чол.), Аксельрода (11 чол.), Рабилова (9 чол.), Р. І. Ройтмана (9 чол.), А. М. Погорілого (9 чол.). Всього в той день було розстріляно понад 800 громадян Янушполя і навколишніх сіл.

З протоколу екстамуляції трупи. На місці, яке показали свідки Б. І. Олшанський та В. І. Лавшун, під час відтворення обстановки події на глибини 1,7—2,1 метра виявлено 684 людських черепи, складні частково вивалені кістки кісток кісток, газових місток, заповнених кіс. В 23 черепах є отвори круглої форми діаметром 8 мм. У вивалених з них 36 газових місток, 19-ти вилатених виявлено аналогічні отвори круглої форми діаметром 8 мм.

В ході екстамуляції були виявлені з ям також зітлілі частини рамінного і гумового взуття, що належало дорослим і дітям, попси, зубні протези, гребічки, залички одягу.

Щоб довести винність Кампфа його причетність до масових розстрілів радянських громадян, працівникам комітету держбезпеки, прокураторів і слідства довелося провести складну і велику роботу. Опрацювати сотні свідчень, ознакомитися з багатьма архівними документами, копціями кримінальними справами, протоколами розслідувань, на основі яких зробіти об'єктивні висновки.

ІЗ ВИСНОВКІВ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ

ВИРОК

НА СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ В ІВАНОПОЛІ

Чотири дні тривав суд над зрадником, військовим злочинцем, активним учасником карних акцій проти радянських людей в окупованому фашистами селищі Янушполь, кошиним переказуєчима районної поліції і жандармерії Кампфом Іваном-Гансом Генріковичем (він же Іван Андрійович).

Протягом чотирьох днів крок за кроком перед присутніми в залі судового засідання розкривалась чорна, кришева злочинної наруги над мирними людьми. І стало вчидно, очевидним заподіявше і чітке виконання вказівки Гітлера про масове знищення радянських громадян, які він проголосив 16 червня 1941 року на нараді рейхсмаршала перед нападом на СРСР. Ось вони, страшні слова фашистського верховода: «...Величезний простір, звичайно, повинен бути як можна скорше умироворений. Краєць всього цього можна досягти шляхом розстрілу кожного, хто кинє хоча б косий погляд».

Таким чином, руки карателів були розв'язані, їх звільнили від «химери», яка називається совістю.

І в тій заподіявності перед фрорером особливим садизмом і звірством відзначалися поліцаї — кримінальні злочинці, запровадці, ті, хто справді втратив совість або її не мав її зовсім. Тисячі радянських громадян знищили ці хожаяні і відлюдним тільки на території нинішнього Чуднівського району.

Свідченнями доведено, що в ході розслідування воструєлого кого неопені вилщи. Рука тремтить.

Кампф слухав обвинувальний акт. З гуномовця чути рівний гомос голови судового засідання. Про те, за що призначено до кримінальної відповідальності Кампф, слухають не тільки присутні в залі будую культури цукровиків, а й на вулицях селища, на ярмарку. Гуномовця розставлено скрізь. Кампф яно не верується. Він забуває про те, що руками не можна торкатися залізної огорожі, кладе на неї руку і відсмикує назад.

За мого спиною хтось кашляє, видко, в долоню і тизко падає і з судом: — Хіби кого, гаде, ще тоді в залку посадили — не творив би лека.

А тим часом з уст голови судового засідання іде перелік имен розстріляних у дворі цукрозаводу в квітні 1942 року за укісто Кампфа. Пархоменко В. А. — колишній голова колгоспу з Малої Волиці, А. У. Слюсар — бригадир з С. Буринки, Б. А. Гудим — працівник Янушпольського райвідділу НКВД, С. Т. Заверуха — секретар колгоспу з с. Стетковичів, П. Я. Ковальчук — вчитель з Краснополя, В. А. Шиманський — секретар комсомольської організації з Трощі, М. П. Ковальчук — голова колгоспу з Горішки, А. А. Грицик — голова колгоспу імені Петровського з Іванополя, А. М. Карпачов — начальник Янушпольського райвідділення зв'язку, І. П. Смирнов — завідувач відділом Янушпольського райкому партії, Ч. А. Бонан — секретар Стетковичівського сільськогосподарського колгоспу.

Слідством доведено, що Кампф разом з іншими зрадниками в травні і липні 1942 року двічі брав участь у розстрілах мирних радянських людей європейської і циганської національності.

З обвинувального акту, 29 травня 1942 року поліцаїми Янушпольської райполції були затримані і згані до центру Янушполя 811 мешканця, а тому числі — діти, жінки, літні люди різного віку. Тут же Кампф, як переказує, оголошує, що всі вони будуть відправлені на промивання у друге місто. Потім колона преречени під коником поліцаї, в тому числі Кампф, була відновлювана для розстрілу на території кошиного садого розсадника у

яке чинив над людьми разом з іншими садистами.

Якщо Качанська не знає свого катюги, то Мусія Петрович Борейко, котрий піднявся на трибуну, добре пам'ятає, як поліцаї Ілько Янмчук з перекорешим обличчям, налитими кров'ю очима упрямився до хати і, вилізавшись, гукував до Борейковоє втічима, голови Маловолицького колгоспу Пархоменка:

— Пішли!

Той відказує, чобота, якого латає у цей час, звисає на ноги і пішов з хати попередку п'яного поліцаї.

— Більше він не повернувся, — каже Борейко. — А от звірі живуть.

І справді, чинало злочинців відсидіти строк і тепер зна-

Газета «Прапор комунізму» 20 квітня 1989 р. опублікувала статтю про судовий процес над Гансом (Іваном) Кампфом.

On 20 April 1989 the newspaper «The Communist Banner» ran an article on the trial of Hans (Ivan) Kampf.

© Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ольжича

Єврейське масове поховання у серпні 1987 р. до ексгумації жертв.

The Jewish mass grave in August 1987 before the exhumation of the victims.

© Архів управління СБУ Житомирської області

Літературний редактор
англійського тексту
д-р Керолайн Пірс

Literary editing
of English part
Dr. Caroline Pearce

Літературний редактор
українського тексту
Олена Пазюк

Literary editing
of Ukrainian part
Olena Pazyuk

Коректор
Наталя Анікеєнко

Proofreading
Natalia Anikeenko

Дизайн
Олександр Остапов

Design
Oleksandr Ostapov

Комп'ютерна верстка
Марина Кулікова

Layout
Maryna Kulikova

На обкладинці:
Інформаційна стела біля місця
масового поховання ромів (автор
архітектурного проекту *Тарас Савка*)
та місце масового поховання євреїв
в Іванополі

On the cover:
Information stele near
the mass grave of Roma
(Architect *Taras Savka*)
and the Jewish mass grave
in Ivanopil

Український центр вивчення
історії Голокосту
01011, Київ,
вул. Генерала Алмазова, 8, оф. 109
Тел. (044) 2859030
Email: uhcenter@holocaust.kiev.ua
www.holocaust.kiev.ua

Ukrainian Center
for Holocaust Studies
01011, Kyiv,
Generala Almazova str. 8, r. 109
Tel. (044) 2859030
Email: uhcenter@holocaust.kiev.ua
www.holocaust.kiev.ua